

Njut — — men Vist. I hamnens lugn förbida
Stormarna som gny på världens haf,
Visheten och Dygden äro blida
Vårdare, som himmelen dig gaf.

Pröfva, lyd, men tidigt tåm begäran.
Manligt strid mot hjertats öfverdrift;
Annars skola ångern och bekvären
Jaga lugnets hvila från din grift.

Då de rymder, som du genomfarit,
I en dunkel blånad måla sig,
Minnet dock af hvad du fordom varit
Sorgligt eller gladt skall följa dig.

Och hvad tröst, min Vän! at detta minnet
Af det Sanna, Ädla, Nyttiga,
Striger fram ur molnet, och ger sinnet
Segervapen emot forgerne!

Mänska var, och älska dina likar!
Detta är min varnings första bud,
Den förstnede, som hat predikar,
Fräter blott sig själf och hädar Gud,

Du får se, vid inträdet i världen,
Hemska löjen och en tyungen gråt,
Gyckel, läghet, ränkerne och flärden;
Vredgas ej. Betrakta och förlåt.

Skynda ej at bröders villor dömma,
 Eller trycka den som oker bär.
 Skulle du ej för de tvaga ömma,
 Du, som lika ofullkomlig är?

Se ej kallt at nödens färar falla;
 Gif — men få, at gålvan nytta gör,
 Så, at det ej blir bekant för alla,
 Så, at ej din affigt tadlas bör.

Hjertots illska gör ej Snilletts ära.
 Den dig fruktar, dig ej prisa lär.
 Det är icke fannt hvad någre lära:
 Elakheten snilletts villkor är.

Jag vill gifva dig blott et exempel:
Skördarnes och hoppets sängare.
 Detta namn, lå stort i rygters tempel,
 Strålar af de milda dygderne.

Tidigt nog dit Fosterland dig beder:
 "Yngling! väj dig en bestämmelse."
 Lycklig du, med dygd och rena feder,
 Såsom Höfding eller Torpare!

Detta Fosterland skall en gång fråga
 Vid din urna, om du dygdig var,
 Om du egt en gagnelig förmåga
 Til des odling, heder och förivar.

Det skall fråga, ej om krig och anor,
 Men om Nyttan i et *fredligt* kall,
 Ståten af de blodbestänkta fanor
 Kring din grafvård snart förmultna skall.

Välj i tid det *Nyttiga* och *Sanna*.
 Lär af allt, ja ock i yrans stund;
 Då skall tekna sig uppå din panna
 Sällhetens och Dygdernas förbund.

Födseln intet företräde gaf dig;
 Lär dig då, at ej behöfva det,
Egna dygder väntar världen af dig.
 Åran följer i din mödas fjät.

Sky ej mödan. Aktsamt värda tiden,
 Ingen plöjer utan Skördens hopp.
 Kornet skall, då vintern är förliden,
 Lifvas, och i fåran växa opp.

Och, om mödans frugt ej genast knoppas;
 Om än Lyckan tycks förskjuta dig;
 Le deråt, och känn dig själf, och hoppas
 At ock *Motgången* är vanskelig.

Hvila gaf naturen åt den trötte,
 Munterheten åt en arbetsfam;
 Men åt den, som endast nöjen skötte,
 Mätthet, ledsnad, orklöshet och skam.

Kryp ej opp, at sen de små förtrycka,
 Redlig var, om du högaktas vill,
 Du har rätt, at söka göla lycka,
 Men bör ega nog Förtjenst destil.

Men Förtjenst — hvem tror sig den förutan?
 Den går längst likväl, som misstvor sig.
 Då du knäpper någon ton på lutan,
 Gillas ljudet kanske blott - - af dig!

Fik ej, för at genom ränker lära
 Vågorna, som fram til höghet gå,
 Hvad du vinner af de Stores ära,
 Väges opp af hatet hos de Små.

Lyckligare är, at ofödd vara,
 Än at synas bättre än du är.
 Prydnaderne fålla väl försvara
 Emot löjet, token som dem bär.

Har du icke styrka nog at verka,
 Göm dig, masken lik, i fnäckans famn,
 Heldre än at låta skintarn märka
 Stora anspråk och et löjligt namn.

Smicka ej. Beröm den det förtjenar,
 Tyft beskåda den, som blott har magt;
 Mången, uphöjd utan dygd, förnat
 Höghet med de ringares förakt.

Smäda ej. Det är förtjenstens ärg
 At ej släckas, föst hon skymmas kan.
 Mången Stor man nödgats otack bära
 För det Dären honom löjlig sann.

Den som smickrar, alltid sig förlågar.
 Den som smädar, alltid orätt har.
 Vet, at efterverlden en dag frågar:
 Hvad som bägges dolda driffkål var?

Foglig var mot dem du kan befälla,
 Trampa ej, för det du vigtig är.
 Glöm ej, at Naturen gifvit alla,
 Ätven krypet, kånflor och begår.

Tala icke högt i Politiken.
 Sköt dit värf, och tro, at du gjort nog.
 Mången trodt sig om at styra riken,
 Som ej kunnat styra rätt en plog.

Gå, betrakta Herrarns på jorden,
 Deras tvång och deras striders dån,
 Despotismens trug och Kunga-morden;
 Och var glad at lefva långt ifrån.

Gnyet hör af Republikers stiftning;
 S. förtryckare i Frihets-skrud,
 Bilans offer, ödda länders skiftning;
 Hvad har vunnits? Några tomma ljud.

Sök ej tillfället til stora Öden,
 Nöjd at gagna på en liten fläck,
 Om du har, få gif en skärf åt Nöden;
 Om du kan, i mörkret Ljuset räck.

Men et Ljus, ej liknande de strålar,
 Som förbränna Congos ödemark;
 Utan mildradt, som då Solen målar
 Vårens blommor på en tinad park.

Ja, må *Friden Uplysningen* leda!
 Må du, såsom Sanningens älskare,
 Äga mod och ömhet nog at fräda
 Hvarje dödligs öfvertygelse.

TålSam var. Led med bevisens styrka,
 Ej med bojans, dem du leda kan,
 Ingen, ibland dem som villor yrka,
 Rättelse igenom Tvånget vana.

Fall ej til det mörka, underbara,
 Låt *Förnuftet* granska hvad du tror;
 Och de fattfer Det ej kan förklara,
 Låt dem fredligt gömmas i sit flor.

Var ej snar at tro all nykläckt lära;
 Pröfva först, och hör de Vises röst,
 Lätt-tron skapte *Cagliostros* åra,
 Harmen fylle de bedragnas bröst.

Men då du med Vettets sackla hastar
Genom Fördomarnas mörka rymd,
Se dig om, så at du ej förkastar
Någon gammal Sanning, som är skymd,

Skämts ej, lik några ystra bröder,
Med de läror, dem du svagt förstår.
Ryck ej bort en Dygdig Entalds stöder.
Pligten utan *Religion*, blir svår.

Det är Hon, som ger den starke dygder,
Och den svage hopp, och tröst och skydd;
Som ger lugnet i de låga bygder,
Bjuder ordning, och gör Lagen lydd;

Det är Hon, som, då all fröjd försvunnit,
Stadnar kvar at lifva än dit mod;
Som, då du förtryck på jorden funnit;
Öpnar dig en himmel, ljus och god. —

Vandra alltid varfamt medelvägen
Mellan *Girighet* och *Slöfvet*.
Guldets träl kan också bli förlägen;
Slöfarns sista scene är vingleri.

Fladdra icke yrt med alla väder.
Aldrig Brükets *första* apa var,
Den sin omförg strör på sina kläder,
Sällan något inre värde har.

Trö dock ej at dunet Lagern pryder,
 Eller at med Cynisk vårdslöshet
 Du et stolt förakt för Hopen tyder.
 Den är fälång, men den skratta vet.

Fly de många vänner som sig bjuda;
 Sanna vänner låta föka sig.
 Mistro dem, som hetligt dig förguda.
 Smickret hör du; Tadlet icke: — Tig!

Sök *en* vän i alla dina öden,
 Sympathetisk, redlig, vis och god;
 Men försigtigt: vet, at först i nöden,
 Då först pröfvar du hans hjeltmod.

Då du väljer dig en älskarinna,
 Kom ihåg at valet är at vigt,
 At det ej är svårt at Sköna finna,
 Men at Kärlek ofta är en Dikt.

Slöta ej med luekar, guld och eder
 För den *första* blick som mot dig ler.
 Den Gudinnan, som i dag dig leder,
 Dig en annan dag med afsky ser.

Hon kan släckna, denna ömma låga,
 Som du uti Sulmas öga sett.
 Kanke var det ej i din förmåga
 At belöna den med dygd och velt?

Eller, kanske denna ljuftva Sköna
 Tjufade i hopp at svika dig;
 Heligt svor, din trohet at belöna,
 Men var nyckfull och föänderlig?

Åg dig själf i tjusningarnas villa,
 Och uti passionens ögonblick
 Sanfa dig, at du må seden gilla
 Hvarje utsprång från dit hvardags-skick;

Njut! men vist. De glada timar ila,
 Och de sorgligare skrida blott,
 Möt dit mål, och vid den tanken hvil:
 Jag var *svag*, men flydde många brott.

Ån en tid — och denna skuldran böjes
 I et blytungt medborgsmanna ok,
 Och din matta röst i laget höjes,
 Mindre yr-glad, fastän mera klok.

Snart behof och år och trälign möda
 Hunnit rövva til sig Nøjets tid.
 En Gazett blir snilletts afton-föda,
 Och din knappa njutning Sömnens frid.

Lycklig då, när du en midnatt vaknar,
 Om ej någon tyft åminnelle
 Af de stunder, hvilkas fröjd du saknar,
 Hviſkar hämnd och förebräelse.

Lycklig då, om bland de många öden,
Stormigt jagade utaf hvaran,
Du har bibehållit in i döden
Caracteren af en *Redlig Man*.

Och til slut, när kring din kala hjälsa
Lian höjs, och foten tröttnat opp,
Hvad skäl trösta dig? Jo endast dessa:
Dygders Minne och din *Skulds Hopp*.

Underfökning,

Ledande til Svar på den frågan: *Gör människan nånsin det, som hon verkligen önskar och är öfvertygad om, at vara ond?*

Våra omdömen om likar äro ofta förhållande, ofta omilda; de röja ej tillan okunnighet eller en koritynt granskning. Vi äro otillräckligt bevekelse-grunderna til det företag, vi granske föga affigterne och missage oss om ändamålen. — Vanligen förutställa vi oss människjan såsom en fri varelse, hviiken, då hon kan inse och döma, väl och förkasta, äfven altid borde finna och

följa den eviga ordningen, det sanna och rätta, detta föremål för all hennes verksamhet, som vi kalle godt. Men känner hon väl alltid detta sanna Goda? Äro vi alltid nog billiga, ega vi nog vidsträckt omfattningsgåfva för at kunna ingå och upträcka alla de bevekande skäl, alla de omständigheter, inom henne själf och af de yttre tingens inflytelse i hennes olika ställning, som verka på hennes beslut? Månne vi ej ofta döma henne, utan at vi verkligen ega denna kännedom? Och måste det icke, med en så inskränkt granskning, blifva en nödvändig påföljd, at vi ofta skola finna henne stridig och motsägande i sina gerningar, handlande tvärt emot sin öfvertygelse, kall och känslolös för det goda, sin egen fiende, då hon med öfverläggning gör det onda? Och, hvad annat är det, än at handla mot öfvertygelse?

Vilserligen kunna vi framställa en ryslig, ehuru med sanningen öfverens stämmande teckning af vårt släktes ytterligheter. Den glada blick, som för vårt öga framställer dygdens och sanningens leger, försvinner hastigt, och bredevid den bördiga åker, där sällhetens vexter mogna til skörd, öppnar sig en vidsträckt utsigt af eländets härjade fält. Huru ofta fyllas icke våra

öron af lidandes klagorop, som, jämte det de äro ondskans följder, äfven anklaga likars våld och reckna medmänniskjors orättvisa mot sina bröder? Har ej månskligheten frambragt och kunna ej häfderne framvisa förtryckare, hvilka, känslolöse för himmelens röst, trostat lamhålls-lagar, trampat ordning och rättvisa qväst naturens milda känsla, och vadat i medbröders blod? Nidingar hafva härjat fridens och oskuldens tempel, tuende förförda offer trånat under förakrets och ängerns tyngd; iärrar hafva fuktat en jord, som varit vitne til svaghetens fall och förforarens list. Huru ofta har icke hämnden och bitterheten väpnat en mordiske arm til vårt släktes förödande? Huru ofta vinningslystnaden framställt för vår åsyn vårlöse och trånande uslingar? Huru ofta hårdheten nekar en försmåttande like den lilla skärf af sit öfverflöd, hvars rika ersättning hjertat tilbudit och tacksamheten lofvat? Huru ofta har stoltheten miltskänt förjånsten hos den ringare, och stoltheten öfver en ärfd eller blind lycka med förakrets blickar betraktat den, som tvinat under mödor til des tjänst? — Vi kunna ej motsäga dessa bevis af vårt släktes förvillelse; vi kunna äfven ej bestrida, at människjor äro sine egne och sit släktes förstorare. De tynas ofta handla mot öfvertygelse och bestrida den röst, som

inom dem själfve kallar dem til lyckfahghet; de begår gerningar, hvilkas origtighet både i fysiskt och moraliskt hänseende förnuftet måste finna — Också fölla vi oftast enligt denna erfarenhet våra omdömen och tiltro oss berättigade, at göra den slutats: at människjan kan verkställa en ond gerning, hvars egenskap såsom verkligen ond hon känner och inser, eller som är det samma, at hon kan handla mot öfvertygelse.

Det är i synnerhet, när affigterne tyckas vara påtagliga och slutgrunden tydlig, som vi snarast fela i våra omdömen; också måste vi då nyttja den nogaste granskning och mesta försigtighet. — Ingen nekar eller kan neka, at människjan begår gerningar, som uppenbart strida mot både förnuft och moralitet, som leda til hennes skada och förstöra hennes väl. Men kunna vi väl med det samma påstå, at hon gör detta onda med uplåt? Skulle det väl vara sannolikt, at hon, vid utöfningen af en ond gerning, anter den såsom verkligen ond? — Männe den, som ledd af en våldsam yra och under det finliga nöjets kjusning uppresar den förördade oskuldens tårar, anter sin gerning för ond och i detta ögonblick handlar mot öfvertygelse? Då den känslolöte fienden til en värlös like, af hvilken han tror sig förfördelad, blottar den mordiska dolken, och i offrets blod tilfredsställer en oförson-

lig hämd, känner han fasan af sin gerning?
 — Vi måste, för at kunna döma härom, gå
 i en närmare granskning af människjan; vi
 måste känna den grund hvarpå hon bygger
 sina företag, och bevekande skålen til hennes
 verksamhet; vi måste följa henne i färskilda
 belägenheter, och inse de förändringar i henn-
 nes tänkesätt som dessa medföra.

Om vi med upmärksamhet granske
 själfva de oförnuftiga varelserne i deras hus-
 hållning, och inom den verkningskrets, som
 för dem är utstakad; så finna vi, at äfven
 de ledas af en drift, at icke allenast bibehålla
 utan ock på möjligaste bästa fått bibehålla
 sig; och denna drift, skulle den icke hos
 människjan blifva i mångfaldigt högre grad
 synbar? Hon följer ej blott en djurisk in-
 giftivelse, utan förenar dermed, så snart ljä-
 lens förmögenheter börja utveckla sig, en
 verklig omtanke, en genom ofverläggning
 förfinad känsla och utvidgad verknings-kraft.
 — Det skulle vara, at på en gång morfågt
 både natur och erfarenhet, om vi ej i henn-
 nes bemödande uptröckte et outhärligt rådan-
 de begär, at känna sig lycklig; ockfå kan
 ingen ålder, ingen ställning upvisas, då detta
 begär uphör. Det spåda barnet sträcker
 med begärlighet sina armar til moderns
 bröst, och söker den njutning, hvori det

känt sig föllast; ynglingen förstorar med nöjers synglas alla mörande föremål, och löper, outrörtlig i sin ifver, efter den föllhets-bild, som han tyckte sig se så nära; manna-årens styrka förtåres under forskningar och mödor til des vinnande; och föreställom ofs icke, at i lifvets hött finna gubben mera kall för sit väl. — Visserligen vill människjan bringa sin lycka til all den möjliga höjd som kan upnås, och undanröjja alla hinder, som dervid möta. Visserligen mäter hon sina dagars värde efter de ljuftva njutningar hon årfarit. — Det är ej nog för henne, at i hoppet och på afstånd se denna lycka, såsom en gång kommande; nej, hon eger en känsla, och denna känsla söker sin tilfredsställelse. Hon längtar efter et tilstånd, i hvilket hon tror sig vinna föllheten; och ehuru hoppet om et kommande godt redan är njutning, sträfvar hon dock efter verkligheten, ånskönt den skulle blifva föllhetens graf och nöjets lista anblick. — En föreställning af nöjets bild lifvar hela hennes verksamhet, spänner hela hennes tankekraft och utstänger alt, som icke dermed har gemenskap. — Det tilkommande förtvinner för det närvarande; och om det framfarna lämnat en tomhet i själen, så måste denna tomhet fyllas och en ny njutning sökas. — Et ouphörligt tryckande behöf drifver henne

at begagna sig af alla tillfällen, at använda alla de medel, som tillföra henne et inbillad eller verkligt godt, och hon tyckes ej utan at morfäga sin natur, kunna begå gerningar dem hon anser för onda, det vill säga, hinderliga för hennes väl.

Det är ifrån denna synpunkt vi måste börja all granskning af vårt slägte; det är från denna grund vi måste sluta til des verklig samhet; ocklä måste den, vid hvar steg uti lifet, i hvar ställning vi betrakte oss, vara vårt första rättesnöre. — Alltid, äro minstone i vår föreställning, är det et godt mål att föröka, och et medel at göra oss lyckligare; men den skiljagliga belägenhet, i hvilken vi under vår verklighet framträda på den allmänna skådeplatsen, är mångfaldig, den vill vi följa, full med afvägar, och bevekelse skålen olika. — Vi få ej föreställa oss alla våra likar, såsom kunniga om sit lanna och verkliga bästa, ännu mindre skickliga, at begagna sig af medlen til des vinnande; många äro under all sin outtrötliga möda kringförde af irrbilder; många samla i det tjockaste mörker; många hafva ej något visst mål hvar til de lyfta, utan hänföras af hvarje skymt af et ännu icke uppgånget ljus; och, stadnom här närmare med vår upmärksamhet: — Jag vill ej anföra det råa och djuriga

Åka tillstånd, som förutsätter brist af all uplysning och ej medgifver någon granskning; men förnekom ej, at inom den uplystare verdens område, och (såge vi väl förmycket?) ålven bland dem som lysa af snille och kunskaper, kan råda et verkligt mörker, en märkbar okunnighet. — Det är visserligen möjligt, at med allmänna fattade begrepp icke förstå, at med tankeförmåga vara tanklös, at bifalla sanningar, men ljålt hvarken inse eller känna dem, at veta skillnaden på godt och ondt, men inom sit hjerta sakna all föreställning af det förras skönhet och det sednares vederstygglighet; med et ord, at på en gång ega och icke ega kunskaper. Också, i hvilken annan belågenhet, ån denna är den människjan, hvars inlåmtade kunskaper ej verkat öfvertygelse, hvars öfvertygelse ej är grundad på principer, hvilke utstakat en vis och orygglig plan för des verksamhet. — Medgifvorn, och i sanning måste vi medgifva, at denna människjan drifves lika lifligt, som någon annan af behovet at känna sig lycklig; medgifvorn at detta behof väcker tankekraften, at hon måste utstaka någon plan til vinnande af sit mål, och at hon måste uplöka medlen. Men det är ej förnuftsens granskning och dom, som här blifva afgörande; det är känslan, som envåldigt verkar på förnuftsens öfverläggningar; och

då all den styrka, det annars skulle hämta af sin öfvertygelse om det lanna och rätta, saknas, upkommer et beslut, icke förständers, hvars åtgärd endast är biträdande i upptäckelse af medlen, utan känslans, såsom den betalande och afgörande rösten. — Minnet af en erfaren behaglig njutning, i hvilken man trottdt sig känna sällheten, är lifligare än föreställningen af möjliga svåra påföljder; saknaden deraf är en plåga, som måste undanrödjas genom en ny erfarenhet. Också vi se denna människjan, efter flera förnyade förslök, med all öfverläggning, med verklig omtanke begå gerningar, hvilkas synbara brottslighet väl stundom torde falla henne oläglig, men genom hvilka hon tyckt sig känna en annars saknad sällhet, och utom hvilka hon tränar af ledsnad eller tomhet. — Vanan at se en sak blott på en sida utstänger mer och mer alla andra afseenden; årminstone blifva de bevekelse-skäl starkast, som hämtas ur denna mest, om icke endast, kända synpunkt. — Visserligen äro de belågenheter och händelser mångfaldiga, i hvilka han kan komma, alt som föremålen för hans begär omväxla; men hans sätt, at anse dem, hans forsknings-blick är altid lika, och hans upförande enstämigt. Sällan frågar han: kan detta föremål tilföra mig någon verklig nytta, kan det bereda mig

någon fortfarande och beständig lycka? Nej, den först upstigande tanken är tvifvels utan: om han deri kan vinna någon närvarande njutning? Och det är enligt denna utligt känslan och begäret determinera förnuftets dom. Ofta invicklas han härunder lika som i en hvirvel, där han ej kan reda sig, där han handlar utan all öfverläggning, alltid ledd af känslan, smickrad af begären, och mera retad än varnad af mötande hinder. I mänskliga sammanlefnaden hafva vi af denna fanning dagliga bevis. Vi se en mängd våre likar, verkliga lyckfökare, liksom bestorma alla nöjets tilgångar, lika som druckne af en ljuf yra tanklöst framrusa utan affigt, utan ändamål, utan minsta utseende af principer och plan i sit upförande; fråga vi dem hvad de söka, så svara de: Sällheten, i nöjet; och vilja vi vidare veta hvar de tro sig finna den? Så veta de ej så noga själfve; men hafva til njutningen och betyga, at där funno de den. Vi kunna ej neka at de söka sit väl; vi kunna äfven icke påstå at de handla mot öfvertygelse, ty de hafva ingen annan öfvertygelse än den som leder dem til verklighet, samt upkommer och ändras lika hastigt.

Men det är ej blott ur denna enda synpunkt vi få betrakta oss. Det måste med

gifvas, at hos många, hvilka ända begä
 broufliga gerningar, finnes både kunskap
 och öfvertygelse om det rätta och sanna.
 Visserligen måste människjan inom sig finna
 en vils böjelse för dygden och snart öfver-
 tygas om des förträfflighet; visserligen är
 denna böjelse öfverensstämmande med hen-
 nes natur och des frö förvaradt i henne
 sjä. Men et upmärksamt ögonkast på
 mänskligheten skall dock visa, at, vid vår
 första intråde på den allmänna banan och un-
 der loppet af vår verksamhet, en mängd
 stridiga intryck göras, som motstå de för-
 och manne ej dessa tillika verka? Männe
 de ej lika som införlifva sig med vår ve-
 relse, och inslyta på vårt sätt at verka? —
 Om vi medgifva at de i början icke äro
 synbara; om de äfven tyckas undergifna de
 inhämtade dygde-begreppen; så kunna vi
 likväl icke neka, at de lika som hålla en
 motvigt mot det goda; vi kunna föreställa
 oss dem såsom uproriske undersåtare hvilka
 endast afbida tillfälle til resning, såsom en
 qväfd och dold eld, som endast afbidar till-
 fälle til urbrott. Vi måste föreställa oss de-
 ras inslytelse på vårt sätt at tänka och han-
 dla. Manne de ej ofra bringa til ytterlighet
 äfven de oskyldigaste känslor som Skaparn
 nedlagt i vår sjä? Manne de ej handla en-
 våldigt vid alla de tillfällen då känslan och

begären morsliga förståndets granskning; utan
 tvifvel smickra de föreställningen och under-
 kufva sig hela själens verksamhet; utan tvif-
 vel löka de at göra den påsyftade gerningen
 både loflig, anständig och god; i synnerhet
 föreställa de ofs nöjet i all sin kjusning och
 lofva den ljufvaste njutning. I denna för-
 fattning tagas ej bevekelse-skälen til en ger-
 ning af-des påföljder; man är så fästad vid
 det närvarande, at man föga tänker på det
 tilkommande; eller, om ock denna bild teck-
 nar sig för tanken, blir jämnförelsen mellan
 et närvarande godt och et möjligen kom-
 mande ondt säkert til det förras fördel.
 (Utom des, huru lätt tror man sig icke ge-
 nom flera goda gerningar, som man före-
 sätter sig, kunna årlätta en ond, hvaraf man
 lofvar sig några ljufva ögonblick?) Huru
 låtta tankar gör man sig icke härvid om
 Religionen och des föreskrifter? Huru för-
 ändradt skick ikläder sig dygdslåran? Huru
 långt borta föreställer man sig följderna, och
 hvilken vacker byggnad upstapplar man i
 sina tankar, för at förbättra det man gjort
 illa. Med et ord: man kommer altid så
 vida, at bevekelse-skälen, som tilstyrka en
 i sig själf ond gerning blifva flera, större
 och kraftigare verkande, än de som afråda.
 Det vill låga: man kommer til verklig öf-
 vertygelse.

Det gifves äfven et tillstånd, under hvilket människjan väl vilar sig verklam, men då vi ej kunna ante henne såsom fri och öfverlämnad åt sig själf: et tillstånd, i hvilket hon begår de grofvaste ytterligheter, de mest affskyvärda brott. Man finner lätt at jag här talar om den olyckliga belägenhet, då passionerne råda. — En ryslig ranke måste hos oss upstå vid åsyn af en like, hos hvilken känslan af mänsklighet uphör, hos hvilken förnuft och öfverläggning saknas; som regeras af begärens våld, och drifves af en kraft, hvilken låtter alla hans förmögenheter i en otyglad yra. — Vi kunna ej tildöma hans gerningar egenkap af fria; ty då han tilfredsställer et våldsammt begär, följer han en drift som är starkare än förnuftet, en öfvervilning, som kan ske hos honom själf under yran skulle få namn af öfvertygelse, men ej hos åskådarna. Om han ser, så är det endast från en enda synpunkt; han kan ej göra några jämförelser; han är långt ifrån at inse några följder; han eger ingen frihet at välja; han lyder blott den befallande rösten, som bjuder honom at verkställa. — Beklagom en så olycklig ställning! visserligen är detta ytterligheten af människjans utsväfningar: huru djupt nedfänkes hon icke under raseriet nedom själfva djuren? Det är mot sina likar hon

rafar, då desse söka en fiende utom sit slägte; det är sina ädlaste förmögenheter hon våldför, då desse följa en naturlig drift; det är egenskapen af människjan hon afkläder sig, då desse aldrig gå utom sin bestämmelse.

Vi se människjan oafbrutet fortskynda på den bana hon börjat. Det är ej genom et enda eller några få afsteg ifrån fanning och dygd hon utmärker sig; hon fortfar och äfven ökar sit lopp. Och kanske, kunde vi här fråga: huru är det möjligt, at en irrad öfvertygelse skall få länge råcka? Huru är det möjligt at människjan, genom år och tider, kan neka förnuftet sin rätt, och quäfva hvarje blick af en mötande framtid? — Men, minskas väl nånsin hos henne begäret efter njutning? Uphör nånsin känslan, at öfva sit vålde? Kallnar åtrån, at återkomma i et tilstånd, hvori man tyckte sig känna något godt? Äfven då, når själftva känslan blir slö, och hindren ökas, bibehåller sig minnet af förivunna njutningar, och vanan är en plåga då den ej kan eller får följas. Behöfva vi väl at mycket granska människjan, för at finna denna fanning? Och når nekade sammanlesnaden, at ge bevis häraf? — Utan tvifvel måste den om sina pligter underrättade människjan, af sit förnuft, af sina begrepp om dygd och last, om sällhet och

lycka, finna mesta styrka til motstånd vid första utöfningen af en ond gerning. Sedan hon en gång kunnat ändra dessa begrepp, dermed förenat själfva gerningen, och i gerningen funnit njutning, försvagas förebräelserne för hvarje gång, til des hon inom sig trottsar alla föreställningar. Den öfvertygelse, som i början kunnat vackla, blir starkare, och et tillstånd upkommer, som man må kalla det vana eller hvad som helst, är det samma i hvilket man endast känner sig lycklig. — Om vi föreställa frållarn, at han genom en oordentlig lefnad, genom et dagligt och omåttligt bruk af starka drycker gör sig olycklig, så jakar han förmodligen dertil, och har många gånger af sit förnuft fått samma föreställning; men han är dock genom känslan lifligare öfvertygad om vinets förmåga, at tildela honom en ljuf yra, och han gifver företrädet åt denna verkliga njutning framför et ännu frånvarande ondt; han drifves af et begär som är det enda rådande. Men visserligen kände han sig, första gången förödmjukad och ledsen. — Vi kunna ej tvifla at tjuften erfor det kraftigaste motståndet, då han första gången tilgrep sina likars förmögenhet; men vi kunna tvifla om han efter flera förnyade försök anler sin gerning lika elak. Huru fast och orygglig en fattad böjelse blir, finna vi, då själf-

va de verldsliga straffen, flera gånger uprepade, ej kunna verka ändring; då vi ej fällan se brottlingen från själfva plågestället skynda til utöfningen af en illbragd, hvars olyckliga påföljd han nyligen årfarit. Han måste då finna i sin gerning et högre godt; deraf ega en så ljuf njutning, at den utstänger all föreställning af påföljden.

En teckning af denna beskaffenhet är visserligen icke smickrande, men kanske uplysende och nödvändig. — Det är genom en verklig kännedom af människjan, af hennes natur, höjeller och sätt at handla som vi skola utleta orsakerna til hennes fel och misstag; det är genom denna granskning och i själfva felens utredande, som vi skola söka medlen til des botande. Hvar gifven anledning til vinnande af detta mål är tilfredsställande och af vigt för vårt slägte.

Abu.

En Saga.

Hasan var i tretio år Konung i *Samar-
kand*, och styrde sit Rike i lugn. Sina
Grannar höll han på afstånd; men aldrig
föll det honom in at utvidga sina gränser.
Han ågde en lycka, som så föllan år Konun-
gars lott: han var både fruktad och älskad.

Hans ende Son hette *Abu*, och vid
des upfostran var ingen ting förfummadt.
Någre vise hade gjort allt, för at bilda yng-
lingens hjerta och förstånd, och deras be-
mödanden hade icke blifvit fruktlösa. *Abu*,
var väl Prins; men det oakadt en fullkom-
men yngling.

Men Historien, som man då i *Sa-
markand* hade, och med hvars läsfande han
födde sin Sjä, utvecklade smänningom huf-
vudböjellen hos denna unga Prins, som för-
aktade vällust och rikdomar. Hvad i den
mest ådrog sig hans upmärksamhet, voro
de slagtninger och de Segrar, genom hvilke
den store Konungen *May-pul-har*, den store
Konungen *Trara-läng* och den store Ko-

nungen *Hio-lam* förvärfvat sig et så odödligt beröm. Vi Européer kånna väl ej, icke en gång til namnet, dessa odödliga Konungar, hvilkas rygte är evigt: men de förkomne Tideböckerne i Samarkand visste rätt mycket at säga om dem.

Korteligen, desse hjeltars bedrifter tän-
de hos den 24 årige Prinsen en eld, som
gjorde honom otålig vid sit då varande til-
stånd. Han blef dagligen alt mer och mer
ledsen vid det fysiolösa lugn, hvori han
nödgedes lefva, skiljde sig ifrån sålskap,
och uppehöll sig i ensamhet med sina önske-
ningar.

En afton satt han i skymningen hele
allena på en kulle utom Samarkand, hade
stådt sig på en rulle af Samarkandiska Ti-
deböckerne och tänkte på sin sorgliga belä-
genhet, då en vördig Gubbe hastigt stod
framför honom, klädd i en himmelsblå
lång klädning med en hvit staf i handen.
Han hade et skönt silfvergrått skägg, som
räckte ned til den gyldne gördeln, och
hans ansigte var glødt och vänligt.

"Frid öfver dig, Prins *Abu*," sade
Gubben, "du synes mig missnöjd; hvad
felas dig?"

Jag vet ej - - hvem är du? redlig
Gubbe.

"Jag kommer långt härifrån, och är
den forgsnes Vän; jag gifver honom min
råd, och är tyftlåten. — Säg mig, *Abu*
hvad felas dig?"

Göromål.

"Och hvad slags göromål?"

Sådana, genom hvilka man kan erfara
at en Prins *Abu* är til i Verlden.

"Men huru långt vill du då, at ditt
namn må blifva bekant?"

Ju längre, ju bättre.

Således önskar du, at alla Folkslag på
jorden måste få höra af dig?"

Om det är möjligt, alla.

"Men hvarigenom tror du dig vil
kunna bringa det så långt?"

Genom gärningar, som blifva omtalade.

"Förmodligen genom slagtingar, ge-
nom eröfringar, genom fångna Konungar
och underkufvade folkslag."

O, du hör fett i mit innersta. — Den eld, som lågar inom mig, den förtår mig.

"Stå up!" sade Gubben och gick rankfull af och an med *Abu* på kullen, til des det blef aldeles natt. *Abu* hade svårt at finna sig vid hans tyftnad; men han var fylld af et visst förtroende och en vis förödnad, som han ännu aldrig kånt för någon.

"Sätt dig?" sade Gubben, då han kunde fullkomligen se stjernorna; och *Abu* satte sig lydigt bredvid honom.

"Jag vill råda dig, *Abu*! afbryt ej mit tal," forfor Gubben och lyfte up sin staf. "Den stjernan, som du ser där en tum ifrån *Sirius*, är lå långt skild ifrån honom, at den stråle, som i dag ifrån den stjernan utgår, oaktradt den genomlöper mera än 330.000 Samarkandiska mil i minuten, likväl icke hinner fram til *Sirius* förr än om 8000 Sol-år, lå at om den stjernan en gång skulle släckna, man då i *Sirius* icke skulle sakna den förr än efter 8000 år.

Abu häpnade och suckade.

"Denna stjerna, som heter *Haro*," forfor Gubben, "är en Sol, om hvilken 51 Planeter välfva sig. Ibland desse 51 är en,

som heter *Narr* och har 18 månår. — Planeten *Narr* är ungefär 10,000 gånger större än denna jorden, och på den finnas få kallade förnuftiga varelser. De äro blott 80 famnar höge, hafva blott 16 sinnen och lefva endast 3000 år, i stället för, at invånarne i den andra denne Solens Planeter äro nästan 200 famnar höge, hafva til och med 50 sinnen, och lefva 30 à 40,000 år. Der oakadt tro de stackars *Narrianerne*, at verlden är skapad för deras skull, och påstå at Solen och de 18 Månarne och de 50 Planeterne, och de tusende millioner Fixstjornor, som de med sina fjerndels mil långa Tuber kunna upträcka, äro skapade endast för at uplysa deras dagar och nätter.

Abu tordes knappt andas.

”På denna Planeten *Narr* finnas också några tusende Nationer. De äro ännu alla vilda; — men någre af dem kalla sig dock uplyste. Dessa uplysta Nationer, som anse sig för Skapelsens viktigaste verk, äro rätt besynnerliga varelser. — En viss dag om året t. ex. utnämna de dem, som erlægga et visst antal bruna Stenar, hvilka på Planeten *Narr* äro sållsynte, til privilegierad föreståndare för de 16 sinnen, ehuru desse föreståndare ofta äro utan alt sinne. — De hafva

Prefster, som skola förestå den Eviges tjenst, och desse indela sig i Prefterne *Hædab* och *Hejdab*. Båda orden hafva på deras Språk egentligen ingen bemärkelse, och likväl hafva de i Tretiotulen år än förgiftat, än mördat hvaran, för dessa ords skull. — De hafva lagar, men det fordras 1000 år för at lära dessa lagar utantil, 2000 år för at förstå dem, och 10000 år för at kunna jämföra dem med hvarandre. Dock gifva de andra Nationer titel af Barbarer, och anse sig, såsom det första verk i skapelsen.”

Abu upslukade hvart och et af Gubbens ord.

”Narrianerne hafva Imåningom samlat sig til större och mindre sällskap, och hvart och et sådant sällskap lyder under en enda varelse, ungefärligen svarande emot hvad vi här på jorden kalla Konung, och som, om han rätt vill upsylla sin pligt, är värre deran, än en fattig dagsverkare.”

Abu suckade djupt.

”Der oaktrade hafva i Planeten *Narr* som oftest funnits lå kallade förståndige, som velat förvärfva sig et odödligt namn, som marcherat ut med millioner beväpnade, för at blifva berygtade ibland alla Planetens Nationer, som i deras korta lifstid af et par

tusende år, endast lärt känna en åttandedel deraf, och som likväl förödt flera tusen städer, hvilkas enda brott varit, at de genast kunnat fånga och förgöra mordbrännaren, i samma ögonblick han visat sig för deras murar."

Abu såg starkt på Gubben.

"Ganska fållan finnes i Planeten Narr en Konung, som är nöjd med sitt Rikes gränser, som föraktar berömmet och de kallade hjeltedater, och bemödar sig at vara rättvis och älskvärd."

Abu stödde sig på armen och såg på marken.

"Af dig, *Abu*, du som skall ärfva en tusende del af en liten Planet, som är tusen gånger mindre än den lilla Planeten Narr, — af dig, — som skall lydas af människor med blott fem finnen, högst för långa, och hvilkas ålder högst kan stiga til hundra år — af dig vore det löjligt om du ville låta dig emot den Genius som genomvandrar Solsystemerne. Man kallar Planeten Narr Skapelsens dårhus, huru skulle man kalla din lilla Planet, om derpå funnes eröfrare? — Gör godt, *Abu*, var rättvis och älskvärd!"

Gubben

Gubben förvandlades til en glänsande yngling, kysste Prinsen och förlvann. — *Abu* nedföll på sina knän, tilbad Solens och Planeternes Skapare, gick til Samarkand tillbaka, och blef älskvärd i stället för at blifva eröfrare.

Farbror Lucas.

Carricatur.

*Om det ej lednar Er at höra,
Så rör det roa Er kanske.*

KEELGREN;

Min farbror, fordom Stånd-Drabant,
Vid skägg-rupturet afsked sökte,
Och sen en tid som malcontent,
En lappad Hjöskums pipa rökte.

Han genom bränvin, korf och öl
Förtjänat pengär af Publiken,
Och under sina kunders föl
Vid skänken pratat, nöjd och sniken.

Nu trött dervid, han klärnar smör,
Och om en titel angelägen,
Han köpt sig namn af Directeur
Och håller kor vid Nya vägen.

Han sig i Capten Puffs costume
 På Riddar torget uppenbarar,
 Och hattens blå och gula plume
 Hans primitiva stånd förklarar.

Af Sötkummin och Ämbets vin
 Är näsan galliskt decorerad,
 Och hakan, uddhvass lång och fin,
 I salfian är inqvarterad.

En Söndags-pudrad pisk peruk
 Hans bronze-beklädda panna pryder
 Och när han synes blek och sjuk
 Det blott et gårdags-rus betyder.

Så ser han ut i hvardags lag;
 Är corpulent och trind i synen,
 Hans blick är fömnig, skygg och svag
 Och stjal sig under ögonbrynen.

En gyllne penning på hans bröst,
 Som styresman i Fattighuset,
 Bevittnar nu, til uflas tröst,
 At han ej endast värdat kruset.

Ty Farbro's blöddigt hjerta har,
 Som tinas opp af jämmer gråten:
 Han växlar bort löspenningar
 För åtta skillingar på plåten.

Män Gubben eger äfven vett
 Så väl som gårdar, mynt och pantar,
 Och är den lärdaſte man ſett
 Bland alla tidens Stånd-Drabanter.

Han ännu minns ſin Lång-Catches,
 Och ſtufvar talet med franſyska,
 Sig ofta diſputerar hes,
 Och läſer Schriwers verk på tyſka.

Han alltid hatat Anti Chriſt,
 Som hvarje Lutheran bör göra,
 Och varit ifrig Rojalift
 Med ledig tunga, ſpetſadt öra.

På källaren man honom hör
 Då han ſit kvarter gammalt tömmer,
 Hur han de Franſkes plan förſtör
 Och Konungarnas ſak berömmar.

Men ſom det aldrig var hans ſak
 At riktigt börja med principer,
 Så är han ofta from och ſpak,
 Och tror allt hvad han ej begriper.

Med morgonbön och aftronbön
 Af honom himlen troget äras,
 Och ſjälän, blekt af Paſtor D-ön,
 Af dödens anblick ej förtäras.

Han mången natt ej sofver stort
 At hinna förft i Ottesfängen,
 Och äter hastigt, dricker fort
 At sofva sen i Aftonfängen —

Men, Gubben själf berättar må
 Om sina forger och sin trefnad;
 Jag har så ofta hört uppå,
 At jag minns utantill hans lefnad.

Han alltid säger "märk min Bror!
 Jag varit länge med i världen,
 Jag som Corpral til Pommern for,
 Men slapp i sista Finska fården.

Jag merändels vid trosfen stod,
 Och kände mina förmäns nöjen;
 Men, *hvar tid har sin period*
 Och flydda äro mina löjen.

Den tiden var det ofta heft,
 Och blodigt tilgeck uti striden;
 Jag mången man sin bane gett,
 Och var en Hercules den tiden.

I negden utaf Fehrbellin
 Jag främst i spetsen vara borde;
 Där togs en flock af kor och svin,
 Då vi et tappert utfall gjorde.

Jag kunde säga ännu mer
Om kriget, men mit minne tryter,
Man det af Hamburgs-bladet ser
Och jag för öfrigt aldrig skryter.

Sen blef det fred — och jag Sergeant
Med heder korsgeväret förde,
Ack hvad man ledde då charmant
Och *mindre ondt i världen hörde.*

Sex mark galt då et lispund mjöl
Och en parm hö tvåhundra daler;
Då fanns det bättre mjölk och öl,
På dagen föllo då kvartaler.

Concurs man fållan höra fick.
Man ej förstod få qvickt cedera,
Och helre uti pumpskor gick
Ån at i Björnars vagn brillera —

Min hustru tjente nitton år
Som kôks mamsell på Clas på hörnet,
Jag minns, som vore det i går
Hur rosen var förent med törnet.

Visst var min salig gumma het,
Och kär i tråtor och liqueurer,
Och stekbränd, ful, kavat och fet,
Och mycket plågad af vapurer;

Men hon mig huld och trogen var:
 Hon kokade på Collationer,
 Och Lucas mädde som en karl,
 Och feck de läckrafte portioner.

Hon utur andras kannor drack
 Och gaf ur Måmselli Warg lectioner,
 Och altid i sin kjölfäck stack
 Af Socker, Kryddor och Citroneer.

Med båtнад hon i Caffé-sump
 För pigor framtids-ödet spådde,
 Och mången hemlighet, af slump,
 För henne pigorna förrådde.

Hvad bland de stora timade
 Hon af Laquejerna feck höra,
 Och sen för mig berättade
 Då hon ej hade annat göra.

Och deraf jag, min bror, förstår
 At händelsernas lopp förklara:
 Du ofta sladder höra får;
 Men be då Farbror Lucas ivara.

Men, *hvar tid har sin period!*
 Min Gertrud släppte vandrings stafven,
 Och denna dyrbara klenod
 Uti Sanct Olof blef begrafven.

Jag tänkt til forgens vittnesbörd
 I Ölands-Marmor låta rissa:
 At själen blef til himla förd;
 Just som det stod på hennes kista.

Med omsorg sen för trenne barn
 Jag fikar at förtjena Födan
 Och vakta dem för satans garn;
 Och himlen har välsignat mödan.

Min dotter Maija, skön och vis,
 Var sökt och firad af de höga,
 Först somnambule, och sen actrice
 Med vakande theater-öga.

Hon kallad blef Mamsehl Marie,
 Och danfad: på Trägårds-balen,
 Och spelte lyckligt Biribi,
 Och sjöng som sjelfva näktergalen.

Men bäst som hon charmerade,
 Beklappad, omtyckt, glad och stad,
 Hon ner i grafven hoppade
 Af oangifven fot beivrad.

Til tröst jag ägde sedan qvar
 En Son, så fin och incroyable,
 Som à la Pilo stubbad var
 Och Ivor divint, sit: *au Diable*.

Men denne yngling, fri och raske
 Och af de sköna adorerad,
 Försvann en qväll i regn och slask
 Til Norriska gränsen depecherad.

Uppå en Riksgälds sedel han
 Valeuren endast corrigerat,
 Och då man detta vågfamt fann,
 Han redan hade emigrerat.

Snart på halft år ej något ord
 Jag om hans öde har fått veta,
 Och hvar hans lycka blifvit gjord,
 Är fäfängt i gazetter leta.

Doek, än et hopp på gamla dar!
 Min lilla Jöns i Hübner läfer,
 Och Mammans ampra lynne har,
 Och sina skol-kamrater snäfer.

I lek jag honom aldrig säg;
 Ur boken ögat aldrig kom sig;
 At spara — är hans första håg,
 Den andra är — at tycka om sig.

Jag ämnat honom at bli Prest,
 Han klok och stadig är tillika,
 Och älskar svarta färgen mest,
 Och starka lungor har at skraka.⁹

Så är min Farbrors hvardags-trall:
Hvad synes Er om den, go vänner?
Jag tror, då digten nu är all,
At hela verden Gubben känner,

Men om bland eder någon är,
Som giffar til originalet,
Och gör sig gråfeligt bekvär
At gifva ämne åt förtälet:

Åt honom må det vara sagdt,
At denna grouppen på tapeten
Af strödda delar sammanbragt,
Är *Dumbeten* och *Elakbeten*.

Om Afunden.

Öfversättning ifrån Fransyskan.

Förtjensten, säger Pope, föder afunden, likalóm kroppen är en orsak til skuggan.

Afunden tilkännagifver förtjänst liklóm röken vådeld och lågor. Afunden uphetad emot förtjänsten, högaktar den ej i de högsta äreställen, ej en gång på Thronen. Hon förföljer lika en Voltaire, en Catinal, en Fredric. Och om man mera allmänt föreställde sig huru långt des raseri sträcker sig, så skulle man, til äfventyrs, häpen öfver de olyckor, hvilka blifvit utladda på talangernas våg, ofta sakna nog mod at förvärfa dem.

En man af snille, som vid skenet af sin lampa, smickrande tiltalar sig själf: denna afton slutar jag mit arbete: i morgon är tidepunkten för min belöning: i morgon skall en tacksam allmänhet betala mig sin skuld: i morgon ärhåller jag ändreligen odödlighetens krona. Denne mannen förglömmmer, at det gifves afundsamme: morgondagen nalkas, arbetet blir kunnigt för det allmäna; det är förträffligt, och det allmäna

befriar sig dock icke från sin skuld. Afunden leder långt ifrån författaren det för-
 rjanta bifallets ljufva rökverk; hon sprider i
 des ställe intriguens och smådellens förgiftade
 ångor. Årans dag lyser ofta endast öfver
 store måns grafvar. Den som förtjänar
 högaktning, vinner den ganska sällan; och
 den som planterar lagern, får sällan hvila i
 des skugga. Om stora Författare efter sin
 död äro människoslagets Lärare, måste man
 dock medgifva, at desse Lärare under sin
 lifstid oftast äro hårdt straffade af själfva
 sina Elever.

Men bör då afunden i alla hjertan?
 Det gifves intet enda, dit den icke tränger
 sig. Huru många stora människor gifvas
 icke, som icke kunna lida några medåflare,
 som icke vilja dela högaktningen med någon
 af sina Medborgare, och förglömma at
 det vid årans högtid, om jag lå får säga,
 är nödigt, at hvar och en får sin del.

De mest ädla själar låna understundom
 örat åt afunden: de emottå des råd, men
 icke utan mycket bemödande. Naturen har
 danat människjan afundsam. At vilja förän-
 dra henne i det afseendet, det är at besälla
 henne, at icke älska sig själf, det är at vilja
 något omöjligt. Måtte då icke Lagstiftare

förefatta sig, at kunna nedtysta afunder, men blott at göra des raseri utan verkan, och fastställa, likasom i England, lagar tjänlige at skydda förtjensten emot Ministrarnes nycker och Presternas fanatisme. Det är allt hvad Visheten kan åstadkomma til förmån för talangerna. At eftersträfva mera och smickra sig med at kunna nedtysta afunder, det är dårskap. Alla tidehvarf hafva uphöjt sin röst mot denna lasten. Men hvad hafva då desse förenade röster verkat? Aldeles intet. Afunder eger ännu bestånd och har icke förlorat af sin verksamhet, så vida intet kan ändra människjans natur.

Emedlertid ges det en tid då afunder är okänd: och denna tid är människjans första ungdom. Kan man väl i denna ålder smickra sig, at öfverträffa eller åtminstone i förrjänster likna människjor redan hedrade med allmän högaktning? Kan man hoppas då at med dem dela det beröm, som dem är tildömdt? Nej, intagen af högaktning för dem skall deras närvaro väcka täflan: ynglingen skall berömma dem med hänryckning, emedan han finner sin egen fördel i at berömma dem och at derigenom väna det allmänna at hos dem högakta sina egna tilkommande goda egenskaper. Berömmet är en skuld som lifvers första åldrar alltför

gärna betala, och som den mogna åldern
nekar förtjänsten.

Men den åflans-drift, som vid tjugu
års ålder var så naturlig, är vid det tretion-
de förvandlad i afund. Förlorar man hop-
pet at kunna anles lika med den, som man
beundrar; så förbytes hastigt denna beun-
dran i hat. Förakt för de verkliga talan-
gerna är högmodets säkra tillflykt. Den
medelmåttige mannens önskan är, at icke
hafva någon som öfverträffar sig. Huru
mången, med afunden i sit hjerta, skall ej
föreana sig i detta uttryck:

Je l'aime d'autant plus que je l'estime moins.

Kan man icke betaga en namnkun-
nig man des anseende, så fordrar man
årminstone af honom den största modestie.
Det var afunden som förebrådde Herr Di-
derot, til och med dessa orden, i början af
des Interpretation de la nature: *Jeune hom-
me, prends et lis.* Man var fordom min-
dre nogräknad. Den lagkloke Dumoulin sä-
ger om sig själf: *Moi qui n'ai point d'égal,
et qui suis supérieur à tout le monde.* Så
många ödmjukhets bevis, som nu fordras af
Författare, förutsätter en besynnerlig tilväxt
i Läsarens högmod. Och detta högmod,
monne det icke förebådar hat för den verk-

liga förtjänsten och är detta hat icke naturligt? I lanning om människor, angelägen om sin egen lycka, önska sig magt, samt följande deraf Åran och anseendet, som tillskynda den, måste de då icke bära afsky för en stor och namnkunnig man, såsom den, hvilken beröfvar dem dessa fördelar? Hvarföre talar man uppenbart så mycket illa om Snilen? Männe icke därför at man inom sig är tvungen at tänka väl om dem. Det är afunden, som vid utvecklandet af en stormans förtjänster, alltid finner något fel, någont at klandra.

Kan man icke uphöja sig öfver sin medmänniskor, så vill man åtminstone nedslänka dem til sig själf. Den som icke kan vara deras öfverman, vill til det minsta lefva med likar. Sådan är och blir människjan alltid.

Ibland dygdiga själar, och som med äro öfver afunden, gifves det torde händing, som icke i detta afseende ådragit sig någon fläck. Hvem är den, som i själfva verket kan berömma sig af, at alltid hafva fritt och otvungen lämnat snillet sit förtjänst låford? At aldrig i det afseendet hafva vilat en förstådd aktning? At icke någon gång i en måltares närvaro hafva iakttagit en brott-

lig ryktnad, och at i anseende til beröm, vildeladt förtjänsten, icke hafva bifogat en af dessa bedrägliga invändningar, som så ofta undfalla afunden?

Alla stora egenskaper äro i allmänhet föremål för hatet, och derifrån hänleder sig den isver med hvilken man köper sådana strö-skrifter, hvarest de utan skonsmål anrastas. Hvad annat skulle väl kunna föda detta listiga begär at låsa dem? Skulle det kanske vara begäret at stadga sin smak? Men Författarne af dessa skrifter äro hvarken en Longin eller en Despreaux: de kunna icke en gång göra anspråk på at uplysa det allmänna. Ty den som kan sammanlätta et godt arbete, roar sig icke med at tadla andras.

Oförmögenheten at göra något dugligt, alstrar det bitande tadlet. Detta är lågt och förödmjukande. Om Desfontainer behaga, är det i egenskap af tokars tröstare. Det är bitterheten af deras Satyr, som gör dem til snillen.

At tjala med arghet, är afundens fätt at berömma. Det är det första låford som Författaren af et godt verk får, och det enda han kan rycka ifrån sina medtäflare. Det är emot sin vilja som man beundrar

andra, tværtom vill man altid finna sig själf
 ensam aktningssvärd. Knappast gifves någon
 människa som icke finner sig öfvertygad
 härom. Har man sundt förnuft? Så lätt
 man det då framför snillet. Eger man nå-
 gra små dygder? Man ger dem likert före-
 tråde framför de största talanger. Man vil
 förakta allt det som icke är ens eget.

I anseende til afund, gifves det alle-
 näst et slags människor, som kunna tro sig
 undantagne derifrån. Jag menar dem som
 aldrig granskat sig själfve.

Snillet eger endast til beskyddare och
 beundrare ungdomen och några uplysta och
 dygdiga män. Men deras kraftlösa beskydd
 förskaffar det hvarken förtroende eller an-
 seende. Och likväl hvad är under allt detta
 talangernas och dygdens föda? Männe icke
 aktning och beröm. Beröfvad denna nå-
 ring, afstaga de och dö begge; själens verk-
 samhet och styrka tvinar och släcknar. Det
 är en låga som icke har något mera til
 förtära.

Nästän i alla länder, äro talangerna et
 rof för afunden, liksom de Romerska fän-
 garna dömda och öfverlämnade åt vildjuren.
 Är snillet föraktadt af de stora, så utträstar
 afunden det öfriga. Den förtär til och med
 des

des frö. Om förtjänsten alltid måste strida emot afunden, lå skall den, slutligen utmattad, lämna fältet, lå framt ingen belöning är utstakad för Segervinnaren. Man älskar hvarken undervisning, eller åra i och för sig själfve, men för de nöjen, den högaktning och den magt som de tillskynda. Hvarföre? Jo emedan man i allmänhet mindre önskar at vara aktningvärd, än at högaktas; emedan större delen Författare, angelägen om åran för et närvarande ögonblick, endast upmärksam på at smickra sit tidelvarfs och sin Nations smak, icke framställer andra tänkeämnen, än sådana som förefalla för dagen, och sådana som äro smakliga för dem, genom hvilkas biträde de hoppas at erhålla rikdomar och anseende, om det och vore allenast för en dag.

Men der ges människor som förlinå detta. Der är desse som med sina tankar flyttade i framtiden och njutande redan i förväg efterverldens aktning och låford, frukta at öfverlefva sit rygte. Detta enda bevekande skäl förmår dem, at upoffra en närvarande åra och anseende för det stundom fåfånga hoppet om en väntad större. Sådana människor äro fållsynta. De önska sig endast aktningvärdas Medborgares bifall.

Huru rörde väl Sorbonnes censurer Montel? Han skulle hafva rodnat öfver de låford. En krona flårad af dårskapen, pryder icke snillets hjesa. Det var en ny Byggningskonstens prydnad hvarmed man hade beprydt det huser, framför hvilken främlingen utropade: jag ser Arlequins hatt på Césars hufvud.

Man bör icke inbilla sig, at den om-
beständig högaktning mest ömtåliga männi-
skjan ålskar både åran, och själfva dygden.
Om enligt själfva naturen, hvar enskild måste
ålska sig själf framför alla andra, så är åfven
kärleken til sanning hos honom altid under
kärleken til egen sällhet: han kan icke ålska
sanningen i annat afseende än såsom medel
at förkofra sin sällhet. Också eftersträfvar
han hvarken åra, eller sanning i det Landet,
och under den styrelsen där bägge föraktas.

Slutsatsen af allt detta är, at afunden,
begäret efter rikdomar och talanger, kärle-
ken för anseende, åra och sanning, aldrig
hos människjan äro annat, än kärlek til styr-
ka och magt, förklädd och dold under dessa
olika namn.

---

*Analytiska Anmärkningar öfver särskilda
Skrif-arter.*

Ord äro Stilens färger; det är kan hända,
lätt at ega färgerne, men ej så lätt at göra taflan.

THORILD.

— — — **L**ikfom det föga läser gifvas nå-
gon, hvilken, i handskrift eller peinturen
fullkomligt liknar en annan; så förhåller det
sig äfven med lättet at uttrycka tanken, el-
ler hvad man egenteligen kallar stil. Förut-
fättom M. H. at Xenophon, Tacitus, Ro-
bertson, Raynal och Schiller hvar för sig
beskrifvit den största och märkvärdigaste
händelse, — näst lyndastoden, jag menar Fran-
lyska Revolutionen; antagom låger jag, för
et ögonblick, at desse store *Men*, varit
närvarande, at samma parti, samma frihers-
anda, egt samma tilfälle at reflektera; så
skulle likväl deras berättelse derom, ehuru
i det hela sammanstämmande, blifvit olika.

Aldeles få, som Raphaël, Titian och Corregio skulle såkert måla et och samma ansigte alltför igenkänligt, men ej med lika penseldrag.

Men hvarifrån kommer då denna olikhet?

Herr Cartaud tillskrifver den temperamentet och passionernas mer eller mindre lifagtighet. "Stilens styrka, läger han, stiger i samma grad som den värna hvilken skyndar blodets omlopp. Af denna kommer således den låga stilen, så väl som den öfverspända och concisa." Hans skämt går likvål något för långt då han säger: "At en Författare, som tildanar sig et temperament af hafrefoppa och höns-bouillon, recknar sina skrifter med färger, lika bleka med sin egen sjukliga hy. Huru många Scribléer skulle man ej kunna upgifva, hvilkas arbeten likna dräggen på Champagne-vin?" — Men Herr Cartaud har erfarenheten emot sig. De mest sublima och ädla tankar trifvas i en bofällig hydda — Voltaire och Pascal äro bevis derå.

Den bekante Helvetius tager en annan väg. Han tillskrifver Stilens olikhet, upfostran. Utom den, säger han, skulle alla människor ega lika tycke och smak. Ostri-

digt är dock, at själfva Constitutionen med-
 verkar. Om man skulle medge at Cartouche
 genom upfostran kunde blifvit en Richelieu,
 en Philip af Macedonien, så är dock Hal-
 lers intyg om mänskjohjernans olikhet, värd
 upmärksamhet. Han låger sig af några tu-
 sende cadavera, dem han öppnar, aldrig funnit
 någon hjerna fullkomligen lika. Man kan
 sväriligen neka, det en Författares arbete bär
 stämpel efter des Character, naturliga smak,
 tänkesätt, ja, til och med af hjertats skick
 hvem andas icke oskuld och frögd med
 Gellert? Känner icke dygdens behag med
 Gellert? suckar icke under dystra qual med
 en Young?

Skulle man då ej kunna antaga, det
 upfostran, constitution, sitig läsning af stora
 måstare, ämnenas skiljagtighet, leder och
 olika mått af känslor, at detta gemensamt,
 låger jag, är orsaken til skrifvättens olikhet,
 uphofvet til denna ädla konst at lifligt före-
 ställa mottagna intryck, danade begrepp;
 med et ord, at måla en sann och lefvande
 rassa, hvars mer och mindre höga färger be-
 stå af valda ord.

Sril tages ock i en ännu mera om-
 fattande bemärkelse; då förstår jag dermed
 icke blott det mer eller mindre lyckliga

fättet at uttrycka sina tankar, utan samtaget få väl själfva begreppen, som fättet at uppställa dem.

Det är i denna sednare mening Beccaria säger, det man, för at blifva en god Författare, blott behöfver förse och rikta sit minne med begrepp, passande och tillräckliga för det ämne man ärnar afhandla.

Stilens förnämsta egenskaper äro: tydlighet och precision.

Tydlighet. Emedan vi äro af Naturen late, och önske sina Inart meningens at hvad vi läse. Tydlighet måste äfven ur et starkare skäl vara en författares föremål. Huru eljes begripa honom? Huru eljes uplysas?

Ingen ting synes vara lättare, än skrifu tydligt och okonstladt. Många äro dock skeppsbrutne på denna klippa. Unge Författare äro mest frestade at förlöka sina vingar; och röna ofta et lika öde med Dædalus. En tanke, et uttryck och vändning värderas i samma mån, som et heligt mörker omgifver den. Fülleborn bekänner sådant själf i berättelsen om sit Philosphiska Studium. "Jag var, säger han, då mest nögd med mig sjelf, då jag lå skref, at jag vid slutet af en mening icke förstod hvad jag skrifvit, ehuru jag, när jag började den,

tyckt mig likafom i en skymning se hvad jag ville fåga *).”

Men utom den nödiga tydligheten, som består i godt val af ord, hvilka åter ej äro annat än representativa tecken af våra ideer, fordras precision i styl. För at behaga en Läsare, en Åhörare, måste man upväcka nya, starka och lifliga sensationer: utföra detta på det mest rörande och träffande sätt med korthet, med djerfva dock fanna bilder, — kallas precision.

Må hända är skaldekonstens största förjånst uttryckens behag, stilens mer eller mindre precision †).

En Författare, som talar och skrifver utan precision, är lik en skel-ögd, som ser på flera håll; likväl utan at kunna fixera mer än et föremål i länder.

Stilens precision förloras genom Barbarismer, synonyma, solecismer, omsvep och Pleonasmer.

Genom Barbarismer, eller främmande och obrukliga ord, såsom i fordna hoffstilen; där Clemence stod alltid för mildhet, sentens

*) Se Boëthii Öfverlätt. p. 100.

†) Helvetius I, 4 p. 292.

för dom, responsible för ansvarig o. s. v. och som man finner i Svenska Första riksdagens fångbok: gamman, bård, låta, id, begåring jämte tusende andra dylika.

Genom Synonyma, eller ord som betydande samma sak. Helverius påstår väl, att det gifves ej ett enda ord som betyder lika. Men jag frågar: hvad är då skillnaden mellan stöld och tjuveri? eller hvad för olika begrepp väcker tråldom och slafveri, hurtighet och behjertanhet? styrka och kraft? (kroppens) föda och (själens) spis?

Genom Solecismar eller fel mot mening. Fransmannen säger: Il a des entrailles d'un Père. — Il a des rats dans la tête. — men man får ej säga i Svenskan, att han har faderns tarmar — för faderlig ömhet. Lika litet, att den eller den har råttor i hufvudet.

Genom omsvep och Pleonasmor, eller öfverflödiga fyllningar, som förmörka meningen; t. e. man läser i en viss gammal Roman: "Han blef kastad på stranden, anfalls af en röfvare, som hade ett förtrolladt svärd, af en trollpacka, som bodde på berget Caucasus, hvarest Prometheus varit fastmid, som upfann Bildhuggeri-konsten långt för Homeri tid, som var den förste Poët i Grekland.

Stil bör i olika ämnen vara olika. Se här några resultat hvarom man funnit mån af lärdom, inille och talanger någorlunda ense.

Sanning och grundlighet fåga de, är största förtjänsten i et Philosophiskt arbete. En Philosoph bör dock icke vanvårda sin Colorit i stil. Det gifves ingen skrift, som icke uttryckens behag förskóna.

En skicklig häfdatecknare är fast öfvertygad, at han för en penna, som egentligen och endast tilhör fanningen. Han vet, at det ej står honom fritt at efter behag skildra och gifva ämnena en caractèr, som fanningen ej skulle vidkännas. Enkel som denna, använder han sig at formera regelbundna drag, hvilkas närhet, noga förhållande och sammantagna skönhet äro mågtige at vid första anblicken behaga. At den lynbara enformigheten vet Historie-skrifvaren låna en styrka, et behag, som oaktradt den lemnar spår efter hans egen bildningskraft, vinner alla kännares bifall och beundran.

En talare åter, som vill väcka, röra och öfvertyga, måste så skickligt dölja konsten i sina bilder och vändningar, at åhörarne föreställa sig det han talar til dem utan

förberedelse. Detta förutsätter at hans tal steg för steg måste följa tonen af et samtal, hvarunder allt är fritt och naturligt; där själfve passionerne hastigt frambryta. Det är här af man skall känna, om talaren verkligen tänker hvad han framför; en förmodan, som icke fallan föder halfva öfvertygelsen.

Skalden är öfver alla regior, öfver alla som kunde fjättra des bildningskraft; han talar gudarnes språk, lyder Phoebi ingifvelser, dricker himlarus ur Castaliden — Un beau désordre, som Boileau säger, är då hos skalden förlätlig, til och med älskvärd.

Bref-stilen bör vara korrt, naiv och oivungen. Inga spår efter planer, inga fökta qvickheter, theser och antitheter *) så där lynas. Ur forntiden har man altid upgifvit Cicerös bref til sina vänner, såsom mönster i denna genre. Fransmännen skröto i medlet af detta århundrade med sin de Balzac, Voiture, Grefve de Bussy m. fl. Tyskarne hafva sin Gellert. Jag skulle lika

*) Ceux qui font des antitheses en forçant les mots sont comme ceux, qui font de faulces fenêtres pour la Symmetrie. Leur regle n'est pas de parler juste, mais de faire de figures justes. *Pascal*.

litet förlätas af könets dyrkare som af smakens, om jag i denna våg glömde nämna Madame Sevigny, Ninon l'Enclos och Lady Wollstoncraft.

Ännu några reglor M. H., vid hvilkas efterföljd våra Theatrar skulle vinna i smak och ändamål, man vil ej tro, med recetternes minskning.

Sorgspelet, ådelt utan tilgjordhet, naturligt utan platthet, bör aldrig förlora fasa och medlidande ur ögonmärke, utan i prida öfverallt en Majestätisk dysterhet. Corneille kan här anses som et mönster.

Luftspelet, hvars ändamål är at utpeka löjligheter, gifsla fördomar, måla den husliga sammanlefnaden med des olater och stilla behag, denna ledernas spegel (om man få får låga) fordrar en varsam hand. Stilen måste här alltid följa den personen, som talar; En coquette får ej tala som en Sancta Brita; en prude ej som Ninon l'Enclos. Konsten består i at träffa det löjlige, göra en nått målning af de seder man vill, straffa eller förbättra, undvika allt hvad som kan trötta, samt gifva styrka åt Caraktererne som framställas. Den goda Comiken åtager sig ej at machinelt upväcka dessa högtider af

skratt, hvaröfver snillet ofta rodnar; den söker deremot inställa sig genom träffande drag, genom händelsernas otvungna ledning, genom taflornas nyhet och liflighet; slutar således med at ingifva denna fullkomliga och ljufva förnöjelse, som lemnar kännaren ingen ring at önska. *Riccobini* anser Moliere för den största comiska författare världen egt. Han torde likväl ega medtåflare. Man skulle kunna säga det Moliere väcktes af Plautus, och Hollberg af Moliere.

Jag erinrar mig här hvad Shafresbury säger om Tragediens och Comediens syftemål. "Den förra bör ega til ögnamärke Konungars och Ministrars sedo-förbättring, den sednare, enskildtas. Hvarföre icke, tillägger han, benämna Tragedierne heldre med: den tyranniska Kungen, den svage Monarchen, den stolte, den veklige? m. m. Detta är dock det enda sättet at göra Tragedien hos oss nyttig och tillämplig" *).

Men! Hvilket fruktlöst företag! — Kunde jag då så hastigt förgåta, at man under skådespelen heldre kiknar af skratt åt Kejsaren i månen, än suckar med Thilda i Tragedien Oden!

*) Tom. 2. Genev. 1769.

Stilen i et Episkt stycke bör vara hög utan svulstighet, rik utan slöferi, och underhållen genom et behagligt samljud. Et moget omdöme, genomträngande forskningskraft, en inbillning riktad med drifliga bilder, kortligen, en samling af de mest sällsynta talanger, fordras hos en Författare, värdig Epopeén. Man kan lätt gissa at få lyckats deri. Under två och tjugu seklers framskridande räknas såsom anledde Författare i denna våg: Homerus *), Virgilius, Lucanus, Tasso, Milton, Pope, Voltaire †), och Ossian **). Skulle icke vår Homer, den under lagrar grånade Författaren af Tåget öfver Bålt, kunna värdigt öka deras ringa antal?

Lärdom, kan vara en stilens tilhörighet, men bör icke vara des föremål. Den behagar i samma mon man ej blott vil pråla

*) Homerus lefde omkring 3710. A:o M:i.

†) Jag utesluter här Trifsin, Camoëns, Ariosto, och Don Alonzo d'Ercitta, dels såsom mindre lycklige, dels såsom föga kände och obilligt beundrade af sina landsmän.

***) Ossian står här icke efter sin ålder, utan efter sin öfversättning från Celtiskan af Macpherson 1765.

dermed. "Lärda citationer, säger Young *), likna lapp-arbeten, man söker i båda skrytar med sin fattigdom." — Horatius, Lucretius, Virgilius och Cicero voro ganska lärde. Den som låter deras skrifter finna lätt, att de egde snille, hvars förråd låg så väl i Naturens rikdom, som i värtalighetens och smakens källor. Men det var under deras värdighet att pråla med sin belåstenhet. Deras närvaro, deras medfölje, förkunnade den Lärdom bör då anses som en stilla och oeröslig källa, hvars spartamma nyttjande icke blott underhåller stilens naturliga frihet och skönhet, utan gifver den tillika en ädel glans och lätthet.

Lycklig den, som eger denna dubbla förtjänst att troget måla Naturen, och sedan framställa den i ett skick, som smeker bildningskraften! Ledd af en öfverdåd och fin känsla, smakens uphöfsman, skiljer man sig från all yterlighet, följer den visa medelmåttan †), som kröner Författarens bemödadde med en lycklig framgång. Afhandlas ett något ämne, sker sådant utan dessa mattande omsvep i en aftrynande periodisk ton, utan denna stympade och blott halfbegripliga stil.

*) Se det Satir öfver Åregirigheten pag. 51.

†) Medium tenuere beati, *Ovid.*

som gör at Lälaren gäspar eller svindlar. Men jag måste säga, at det är blott Måstarne i Konsten, som nå denna föreningspunkt, hvaraf Snille-arbetens fullkomlighet beror.

Clasfiska Författares styl kan vanligt vis hänföras, antingen til den Periodiska stilen, den sammanprelsade, eller figurliga. — Den Periodiska har en rörlighet, en gång som kittlar örat. — Som exempel på denna stil, kan man uppgifva: Cicero, Buffon, och J. Rouseau; — hos oss: Telsin, N. Rosenstein, Oxenstjerna och Lehnberg.

Här kan jag ej neka mig anföra et ställe ur Gyllenhjelm's Åreminne, vid hvars åtanke en helig rysning alltid genombäfvat min själ. Författaren *), Hr. Lehnberg, låger om sin hjelte. "Jag har ej kallat honom stor; *men jag rör vid dessa bojar och svar*, at, lå länge, vid deras åsyn, et Ivenskt bröst känner sig i stånd at för dygden löpa samma fara, skall aldrig vår fosterbygd tryckas af främmande ok."

Hvilken ädelhet, hvilken Romerske styrka och dygd i dessa ord!

*) Se Åreminnet öfver Gyllenhjelm p. 83.

Mönster af den sammanpressade stilen
 äro Tacitus, Montesquieu m. fl. Hos oss
 kan Botin och Ehrensvärd nämnas.

Montesquieu är känd af alla Litteratur-
 rens älskare. Tillåten mig dock reglera
 M. H. såsom et exempel med det XIII Cap.
 af hans *Esprit des Loix*: "Quand les sau-
 ges de la Louisiane veulent avoir du fruit
 ils coupent l'arbre au pied, et cueillent
 le fruit. Voilà le Gouvernement Despotique *"

Ehrensvärd åter är mindre känd. Be-
 skrifningen öfver den resa han gjorde
 Italien och Tyskland 1781 och följande
 åren †), är kommen blott til Bibliothekerna
 och några få privatas vård. Författarens
 företal lyder ord från ord: "Denna relebo-
 skrifning har den möjligaste korrthet; och
 verkligen vore för korrt, om ej andra re-
 sebeskrifningar voro för långa."

Resultatet af hans långvariga vistande
 Rom är **):

"Anriken har haft smak, och vi ha
 fökt smak".

"I Berlin, säger Författaren å et an-
 nat ställe, 'tror ögat sig finna flere Colonne-
 r"

*) *Esprit des Loix* T. I p. 103.

†) Tryckt i Stockh. 1786.

***) p. 5.

än i Rom; men ögat frågar öfverallt: Coloner, hvad gör ni?"

At anföra alla sådana naiva drag, vore at afskrifva hela boken.

Den figurliga stilen, eller färtet at genom en mängd af jämförelser, Metaphorer och bilder uttrycka sig, har egentligen varit skaldernas. De förste Poëter använde sig helst at förvåna sina åhörare. Man erfor redan då, at det ytterliga och bizarra, gjorde på den oförädlade känslan, starkaste intryck. Aristoteles berättar oss *) at sådan var smaken hos Barderne före Homeri tid. Det var denne skaldkonstens fader, som afrog denna stil, och införde i des ställe den enkla och fanna methoden †).

I 15:de och 16:de århundradet nyttjades den figurliga stilen nästan öfveralt i Profan. Man älskade uttrycka sig genom en mängd

*) I sin Ars Poëtica Cap. IV. it. Rhetorica Lib. III. Cap. I.

†) On ne peut trop, en Poësie deplorer la perte de ces temps de génie remplis de belles fictions, toutes allégoriques. Que nous sommes secs & arides en comparaison nous autres remués de Barbares! *Voltaire* T. XVIII, p. 293.

ösmakliga sinnebilder. De Tyske Theologer
 gerne hafva deri mest excellerat. Derifrån
 dessa vidunderliga bok-ritlar, som den tiden
 prydde nästan alla arbeten. Andeliga tros-
 speglar, skåderorn, Pärlskatter, ädeliga
 Lån-bankar, linealer, kärlekskyssar, himmel-
 ska lust-gårdar, m. m. öfverfvåmmade Eu-
 ropa. Sverige kan äfven i detta århundrade
 upvisa sådana metaphor-älskare. Jag minns
 mig, såsom barn, hafva sett en afhandling
 efter Biskop Svedberg under Titel af:
 Vällustens tvånne blåsbelgor: Fontangen och
 de blottade bröstet. - - Alla fromma Tanter
 qvåda ån i dag i Kingos Sång-Chor, eller
 knorra de med Kolmodins dufvoröst.

Man skulle tro at denna figurliga smak
 vore förbi. Själftva England är icke fritt
 från sådana Literaturens milsväxter. I en
 Engelsk Journal för 1792, såg jag nyligen
 en Afhandling recenserad, hvars Titel är:
*Forty stripes save non for Satan, or the
 Devil beaten with rods.* Författaren är en
 Prest vid namn W. Huntington. Recensio-
 nen af denna *Satans käckst ykning* börjas rätt
 arrigt: *What offense hath Satan committed,
 that he must be thus unmercifully chastis-
 sed? — —*

En Talare, en Skald måste sparsamt,
 åtminstone värdigt och ädelt, använda lika

nelser. Således går för ingen del an at likna tårar vid smörja på sorg-vagnen, och månen vid himmelens silfvervärta; hvilket tvånne af våra på Parnassen upflyttade skalder gjort *).

”Rhetoriska blomster, i allvarlamma tal” säger Pope, äro likalóm de blåa och röda blomstren i en sådes åker. De äro behagliga för dem, som komma dit blott för at förlusta sig, men äro skadliga för den, som vilja draga nytta af skörden.”

Af alla stilar har den orientaliska högsta öfverdrift: Ingenting finns deri vanligt eller lagom. Konungarne och Califerne äro Solens bröder och Cousiner, älskarinnans ögon liknas vid vatten-dammar, halfen vid torn, näsan vid Libanon; bergen dansa (som kalfvar †) o. i. v. Araberne hafva ock lå funnit Homerus alltför kall.

*) Kolmodin och

†) . . . . . près des eaux argentines

Le lait coulait sur de verds oliviers.

Les monts sautaient comme des beliers

Et les beliers comme des collines.

Voltaire Pucelle d'Orleans p. 283.

Den Arabiska stilen eller den som egentligen nyttjades hos de Greker, som bodde i Natolien, var til en del blandad med den orientalska.

Den Rhodiska stilen åter, är en blandning, af den Asiatiska. Ciceros tal bär stämpel af denna skrif-art.

Den Laconiska var njugg på ord, liksom Athenaren på penningen.

Den Romerska var uttryckande, men mindre rik på prydnader.

Bland nyare Författare skall *Masillon* likna Cicero, och *Bordaloue* Demosthenes.

Ej nog M. H. at stilen är olik hos Författare inbördes; den visar sig äfven skiljaktig hos förskeilda Nationer. At klimat, Lagar och seder härtil bidraga, lår föga kunna bestridas.

Man har icke länge sedan gjort den anmärkning, at vissa Nationers skrifart följer deras cultur, deras smak för målningar och de fria konsterna. —

Spanioren älskar det rysliga och bizarras, och har i de sköna konsterna en vidunderlig smak. Så i stil — Bombast, gran-

låt och en dånande tact, är nästan alt hvad hans öra och hjerta begära.

Fransmannen målar med grace, kan skildra både Konungar, hjeltar och luftspringare. Den flyktiga och lekande stilen, sådan den fordras til kärleks-jollrer, Satiren, lustspeler m. m. har i Frankrike allrid varit Original.

Holländaren målar fint, men til ordonnanzen plump och oredigt. Hans tablour föreställa gerna krogar, supcalas och marktichreyare. Sådan visar sig ock hans smak i stil för tvungen ordning och prydnad; en ordning som röjer bekymmer och förlågenhet *).

Engelsmannens stil är stark och tankfull, värdig Sorgspelet och hjeltedikten. Hos Engelska Författare, säger Kant, finnes gediget guld af snille, som under Fransyska slåggen kan otroligen uthamras. Dryden och Pope införde den Fransyska stilen i England, liksom Voltaire och Encyclopedisterne den Engelska i Frankrike. Man vann å båda sidor tämeligen sit ändamål; men stilen liknar flyttade vinrankor och Arabiska

*) Se Kants Afhandling om det Höga och Sköna p. 77.

håftar; de förlora båda sin godhet genom ombyte af Climat.

Italienarens stil är rik på bildningsstyrka, och intagande ljuft. Deras smyk för Måleri, och Tonkonst är både känd och beundrad. Italienska språket är ock, af alla lefvande tungomål, det mest välljudande.

Huru gerna önskade jag ej på denna Rang kunna upställa Svenska Nationen. Men det skulle utmärka en ensidig kärlek, et öfverdrifvit tycke; sanningen skulle kringflåras. Vår Nation går ännu i ledband, våre Målare arbeta för dagspenning; våre Författare stå under tukt, Censur och Kritik. Den förnämsta vitterhets-institutionen, beståen af aderton landers utvalda snillen, gifva likväl Nationen det hopp, at snart se Språket riktadt med en ny Stafnings-grund och en ny Ordbok.

Sedan jag nu flyktigt utmärkt flera skrifter, deras skaplynæen, deras mönster, skulle man med skäl kunna fråga: Hvilken skriftart är då den bästa? — Utan tvifvel den, som med de mognaaste tankar förenar de sparlamaste och klaraste ord.

Men tyckena äro ju äfven häri så motstridiga? Än hör man en förguda Rousseau,

en annan Secundar; en Cicero, en annan Tacitus. Ån dömmar man Moliere som trivial och platt, ån uphöjes han til Hjernhvalfvet. Samma öde har Telso, Shakespear, Milton och sjelfve Ossian förfarit. Gifvas då inga regler, hvilka bestämma hvad i stil är ädelt och skönt? — Jag har redan dertil vågat upgifva några idealer, fullkomliga blott i den mån, den lärda världen deröfver mer eller mindre öfverenskommit.

Men hvaraf, ropar man, kommer då denna skiljaktighet i smak hos Lätare, som gör, at halfva världen ratar hvad den andra finner guddomligt? — Sådant beror, utan tvifvel af deras egen förståndsodling, deras nuance af sensationer, hvarpa äter deras omdömen nödvändigt måste hvila. Huru många dömma ej af ensidiga affigter: af egenkärlek, hat, afund? Huru många dömma icke af enthousiasme, ja til och med af lättja? Kunna de då annat ån förfela i ljudom? Jag förbigår at nämna dem, som icke ens ega någon laglig röst-rättighet i det vittra Samhället. Deras antal är dock gemenskapigen störst, deras röst starkast. Huru få bland dem känna, at *Smak* ej är annat än et Naturens aftryck, at den upkommer blott genom et mågtigt bemödande i förståndet, at den fordrar en vis samling af in-

figter, en vis mängd af jämförda begrepp,
en rikdom af känslor, och slutligen ar alt
detta fordrar en kall, öfvad och skarpfinnig
granskning. — — —

FÖRTECKNING,

På de Afhandlingar och Ämnen som före-
komma i Journalen för Allmänna Uplys-
ningen och Sederne.

FÖRSTA ÅRGÅNGEN.

1. Häftet.

	Sid.
P rospectus, — — — — —	1
Underrättelse om Sällskapet F. B. — — — — —	4
Galilei Dröm. Öfverfättning. — — — — —	8
Om Vänskapen. Til en Vän. — — — — —	18
Platonikernes tankar om människjors tillstånd efter döden. — — — — —	25
Ode til Sanningen och des Vänner. — — — — —	28

2. Häftet.

De Fattiges Vålgörande. Vers. — — — — —	33
Om National - Uplysningen och medlen til des vinnande. — — — — —	34
Om våra Passioners rätta användande. Ur Spectator. — — — — —	52
Sällskapets Høgtidsdagar. — — — — —	60

3. Häftet.

Tiden. Från Tyskan. Vers. — — — — —	73
Tal, om Vitterhetens vålgörande verkan til människjors Uplysning, Förbättring och Lycksalighet. — — — — —	74

Om Socratis Död, af Thomas. —
Siskan. — —

4. Häftet.

Embern Franske Ambassadeuren *Le Hoc* til sin Dotter
på des Födelsedag. Ötverfättning. Vers. 108
Om Prester. Ur Tableau de Paris. 134
Om nyttan af Fruntinnrens inflytande på all-
männa tänkesättet. Af Rousseau. — 134

5. Häftet.

Det lyckfaluiga Folket. Saga ur de äldste
Nordiske Häfderne. Vers. — 137
Om nyttan af Filosofhiens användande vid
Religionens Sanningar — 140
Om allmänna Författningar. Ur Tableau de
Paris. — — 157
Plan til en ny och förbättrad Scholæ inrätt-
ning, med Tabell. — — 161

6. Häftet.

Sommar Visa, Til Ungdomen. — 169
Om Theatern och Sederne. — 172
Om Älderdomen. Ur Spasator. — 179
Underfökning, om och huruvida de Gamle
i sin öfvertygelse visat mer sinnesstyrka och
ständagtighet, än de Nyare, och i fall de
det gjort, hvilka orsakerne dertil äro? — 185

7. Häftet.

Hvar finnes Sanningen? Poëtisk betraktelse. 201
Något om Solon. — — 206

	Sid.
Tankar om Valet af nöjen. Från Engelskan.	210

8. Häftet.

Gudsdyrkan. Skaldstycke.	— — — 233
Om Sinnesstyrkan.	— — — 237
Om den verkliga och den inbillade storheten.	243
Tankar af Socrates, rörande själens odödlighet och det tilkommande lifvet	256
Strödda Reflexioner öfver Sederne och allmänna Tänkafättet.	— — — 262

9. Häftet.

Den lyckliga Barndomen. Sång.	— — — 265
Korta Biographiska anteckningar öfver berömda Grekiske Män.	— — — 268
Om en Författares pligter, såsom Medborgare betraktad.	— — — 273
Om våra moderna Granskare.	— — — 291

10. Häftet.

Mina önskningsar den 1 Jan. 1797. Vers.	297
Underrättelse om Thomas Morus, des tänkefätt och skrifter.	— — — 304
Om Ölet och Förfynen, ur Volney.	— — — 311
Om Orfakerna til människjors Lycka eller Olycka, af Rousseau.	— — — 318

11. Häftet.

Visheten. Vers.	— — — 329
Om sättet at skriva Romaner.	— — — 331
Undersökning om en sann Uplysning kan medföra Sedernes förderf, och blifva et hinder för människans väl.	— — — 337

Om smaken i de vackra Konsterne, des up- komst och förändringar. —	Sid: 358
Om Periodiska Skrifter och Journaler. Af <i>Mercier.</i> — —	358

12. Häftet.

Dygden. Poëme. — —	361
Om Sederne i allmänhet. Af <i>Duclos.</i> —	364
Om de Lärde och deras förlorade anseende.	369
Anmärkningsar vid Fruntimmers upfostran, til des inrättande efter en med Naturen enli- gare princip. — — —	379

Denne Häften säljas à 4 skill. stycket, eller
i Rid, hela Årgången.

ANDRA ÅRGÅNGEN.

1. Häftet.

Om Gud. Af <i>Mercier.</i> — —	3
Strödda Reflexioner öfver storhetens vansklig- het, olika Lycka och Ära. — —	23
Den känslofulles anspråk på Sällheten. —	32
Konsten at tadla allt och bevisa intet, ådaga- lagd i en så kallad Recension af Sällskapet F. Bs. Journal för allmänna Uplysningen och Sederne, införd i första häftet af G. A. Silfverstolpes Journal för Svenska Lit- teraturen — — —	51

2. Häftet.

Om Religionens, Regerings fättens och Lagar- nes olikhet hos forntidens märkeligaste Folkslag, samt verkan deraf til lärande af Seder och Tänkafätt. — —	67
Efter Metastasio. Poëm. — —	95 <i>ändrigt</i>
Til Mit Hjerta. — —	99 — 10 —
Nöjet. Öfverfättning. — —	101
Den Dygdige i Kojan. Idyll. —	111
Tabell för Läsningarne vid Fribyggare Säll- skapets Lyceum, enligt den sednast gjorde förbättring. — —	116 <i>g</i>

3. Häftet.

Tal om Sanningens Natur och välgörande ver- kan, hållet på Fribyggare Ordens Stor- dag 1796. — —	131
Om klagomål öfver Försynen. Fragment. Poëm. — —	160
Reflexioner öfver Hedern. — —	166
Sinnenas Storm och Lugn. Poëm. —	184
Om Lagstiftningens inflytande på Sederne.	187
Religionens verkan på allmänna Sederne. —	189

4. Häftet.

Smaken. — —	195
Medborgerliga Friheten til sin grund, beskaf- fenhet och gränser. — —	207
Hvad bevisar det? Poëm. — —	223
Reflexioner om de dygder som pryda den trefna och fredslamma människjans vandel.	227
Människjans Historia, af Sultzer. —	244

FÖRTECKNING,

På de Ämnen som förekomma i detta Häfte.

	Sid.
T ankefriden. Vers. — — — — —	1
Anmärkningar vid få väl enskilde personers som Samhällens olika Lynnen och Caraktärer.	9
Strödda Anteckningar om åtskilliga Nationers inbördes helsningslärt och vördnadsbetygeller.	27
Om Spel. — — — — —	47
Varnaren. Vers. — — — — —	63
Underfökning, ledande til Svar på den frågan: Gör människan nånsin det, som hon verk- ligen anser och är öfvertygad om, at vara ondt. — — — — —	74
Abu. Saga. — — — — —	90
Farbror Lucas. Carricatur. — — — — —	97
Om Afunden. Öfverlättning. — — — — —	106
Analytiska Anmärkningar öfver särskilda skrif- arter. — — — — —	115

Dette 4 Häften kosta hvart särskildt 8 Schill.
och tillsammans med desse Skrifter 1 Riksd. samt
täljes i DELEENS Bokhandel.

Na argamen

528. Ode till Sanningen etc af C
O Sanning! Du hörs skön
33. De Fattigas välgörande af A fr. dansk
I dalen sågs en bygd stå
73. Tiden fr. byrhan
Äck han flytt etc
105. frans. ambassadören Lebac till sin dotter
Ät skönsta dag som till mit äro (Enbor)
137. Det lycksaliga folket
En tid då kungen var
169. Sommarsvisa. Fieringsson.
Gästningar af Sommarn.
201. Hvar finns Sanningen Pastick betraktelse
Kanke uti världen vill du leta
233. Gudsdyrkan skriftstykke
De teaters minnen glömskan
265. Den trybliga berömdomen Sång (Lindgren)
O! flyktade beboj af denna berömdoms
(Sk. 51 s. i Musik. 2 Vol. 12)
297. Mina önskiningar. D. 1 Jan 1797
Du nye nymerne för barnen i gubben
tyröfva
329. Visheten
Äck hur snart adij oss kenna
(Sk. 51 s. i Musik. VII 11)
- 361 Dygden
På den mörka flug som lera

La argaenye

5. 23. Strödda reflexioner öfver Horatius senek.
lyktan, släta lyska ang ära
Det finns en icke så maktigt
95. Efter Metastasio (Lindgren II: 225)
Så dykt in i skuggrika lundar
99. Tic mit hjerta (Lindgren II: 236)
Länge vandrade it
111. Den dygdige i kajan I skiff
När en tåt av lifrik skag
160. Om helagomne öfver Jorsynen fragment
Men en död i lifvets önnar
184. Smärnes storm och lugn
Allin van der i en pukastragat
- 223 Skvad levisar det?
När jag ser en torfly dygd

Skiftorna

1. Tombefriden
Allt ad de minn plegd
- 63 Varnaren
Yngling den, hvars oförfarne hjerta
- 97 Farkor deccat Carrikatan
Min farkor förden Flaudrabant

- Ack han flög ut 1.73
 x Ack! hur varit en g'ata bismas 1:329 Skj. i m.
 De nya byordena för ledningsskriften 5:1297
 Se Frälens minnen glömskan ut 1.233
 Det finns en invärdsmakt 5 11:23
 Det är de vias pligt S. 1
 Det, djupt in i skuggrika lundar 11:95 (Lindgren)
 En tid de' kronan var 1:177
 Det skönsta dag ut 1:105 (P. L. L.)
 I staden lags en bygd stä 1:33 A
 Kan du uti bocker vilt du leta 1.201
 x Kanje vandrad med Frodo bjerta 11:99 (Lindgren)
 Men en död i lifets skenar 11:160
 Men farbror fröden ständdrabant S:97
 Men vän! där inga smakar drages 11:184.
 Et av jag ser en förflyg slagg 11:223
 x O! flyktur bekag ut 1.265 (Lindgren)
 O Samning, i' Enkens sken. 1.28 C
 På den mörka steg som leder 1.361
 Ut i en tät och lifligt steg 11:111.
 Unglingar, af sommars 5 1 169
 Unglingar, hvars offererna bjerta S. 63

x Inf: Skaldestycken sates i minnen

